

*Кущик А.П.,
к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів та кредиту,
Запорізький національний університет*
*Галеміна Т.М.
студент,
Запорізький національний університет*

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті автор аналізує існуючі визначення категорій «інвестиції» та «інвестиційна політика» та наводить узагальнене визначення інвестиційної політики. Охарактеризовано три основні етапи процесу здійснення банківської інвестиційної діяльності. Визначено основні відмінності банківської інвестиційної діяльності від банківського інвестиційного посередництва. Проведений аналіз інвестиційної діяльності UniCredit Bank за 2012–2014 рр. засвідчив недосконалість кредитно-інвестиційного портфеля банку та проблеми обгрунтованого вибору об'єктів інвестування. Запропоновано ряд заходів для усунення проблем в банківській інвестиційній діяльності UniCredit Bank.

Ключові слова: інвестиції, банк, інвестиційна політика, інвестиційне посередництво, інвестиційний портфель.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації економіки актуальною проблемою є загострення конкуренції між комерційними банками у сфері надання послуг клієнтам. Одним із важливих чинників підвищення конкурентоспроможності між кредитними організаціями, а також успішного довгострокового функціонування банків, ефективного використання фінансових активів, зміцнення фінансової стійкості та ліквідності, регулювання фінансових ризиків є ефективна інвестиційна діяльність.

Питання, пов'язані з розвитком інвестиційної діяльності комерційних банків, на наш погляд, важливі і для окремих банків, і для всієї макроекономічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку банківської інвестиційної діяльності, аналізу діяльності банків на ринку цінних паперів присвячено праці О. Бериславської, Т. Васильєва, О. Гарулько, В. Грушко, М. Денисенко, В. Загорського, С. Леонова, Б. Луців, Т. Майорова, П. Матвієнко, А. Мороза, А. Пересади. Серед закордонних вчених варто відзначити наукові роботи Г. Марковіца, Д. Сінкі, У. Шарпа, В. Усоєкіна та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Останнім часом економічна ситуація зумовлює необхідність перегляду існуючих положень банківської інвестиційної діяльності та розробки сучасних підходів щодо інвестиційного забезпечення потреб суб'єктів господарювання з урахуванням не лише реальної ринкової ситуації, а й подальшого її розвитку.

Сьогодні залишається багато питань, що потребують більш глибокого вивчення та відповідного практичного вирішення, а саме відсутність дієвого механізму банківського інвестування, недосконалість важелів державного впливу в напрямку здійснення банківським сектором операцій, низький ступінь впрова-

дження українськими банками нових інвестиційних продуктів, використання сучасних методів аналізу та управління інвестиційною діяльністю.

Мета статті полягає у висвітленні основних проблем активізації банківської інвестиційної діяльності на прикладі одного з банків та пошуку шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиції є важливим чинником розвитку економіки, оскільки за їх рахунок ринкові суб'єкти господарювання підвищують виробничий потенціал та отримують довгострокові конкурентні переваги на ринку. Важливим є визначення сутності інвестицій, що дасть можливість отримати відповідь на питання про стан, значення, шляхи розвитку і підвищення ефективності банківської інвестиційної діяльності.

У перекладі з латинської «інвестиції» означає «вкладати», з англійської – «капітальні вкладення» [1, с. 17].

Із погляду М.П. Денисенка, інвестиції – це те, що відкладається на завтра. Певну їх частину складають споживчі блага, які не використовуються в поточному періоді (вони відкладаються на збільшення запасів), решту – ресурси, які направляються на розширення виробництва [2, с. 7].

С.В. Мочерний визначає інвестиції як «довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку» [3, с. 13]. При цьому зазначимо, що інвестиції можуть мати і довготерміновий, і короткотерміновий характер, отже, таке трактування не є цілком розгорнутим.

На думку І.Ю. Матюшенка, інвестиції – це вкладення капіталу в будь-якому вигляді в ту чи іншу справу для подальшого його збільшення або збереження [4, с. 9].

Н.В. Приказюк наводить таке визначення інвестицій: «Інвестиції – це кошти, цінні папери, рухоме та нерухоме майно, майнові права, інтелектуальні цінності та інші цінності, що вкладаються в різні об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання прибутку чи досягнення інших визначених цільових установок» [5, с. 6].

Проведений аналіз визначень категорії «інвестиції» дозволяє зробити висновок, що вони ґрунтуються на вкладенні капіталу з метою отримання прибутку в майбутньому, отже, мають багато спільного. Суттєвою відмінністю в цих трактуваннях є те, що не всі автори звертають увагу на досягнення соціального чи економічного ефекту в процесі інвестування. Різноманітність підходів до трактування інвестицій обумовлена переважно формами та об'єктами інвестування.

Інвестиції є необхідною умовою розвитку ринкової економіки. Саме інвестиції створюють виробничий потенціал на базі найновіших досягнень науки і техніки, визначають конкурентні позиції суб'єктів господарювання країн на внутрішньому та зовнішньому

ринках. Найбільшими інвесторами є комерційні банки. Варто зазначити, що «банківські інвестиції» є похідною категорією від «інвестицій» та поєднують у собі істотні риси інвестицій взагалі, проте мають специфічні видові форми свого прояву [6].

Нині немає єдиного підходу до визначення поняття «банківські інвестиції». Деякі автори дотримуються думки, що банківські інвестиції пов'язані лише з операціями з цінними паперами. Так, А.В. Череп та О.Ф. Андросова подають таке визначення банківських інвестицій – це вкладання коштів у цінні папери з терміном погашення понад один рік з метою отримання прибутку [7].

Інші автори розглядають термін «банківські інвестиції» ширше. Під банківськими інвестиціями вони розуміють всі напрямки розміщення ресурсів комерційного банку та операції з розміщення грошових коштів на певний термін для отримання доходу.

У першому випадку до інвестицій відносять увесь комплекс активних операцій комерційного банку, у другому – тільки його термінову складову. Під банківськими інвестиціями передусім розуміють інвестиції, які здійснюються комерційними банками як суб'єктами інвестиційної діяльності [8]. Якщо розуміти інвестиції як вкладення капіталу з метою подальшого його примноження, то з погляду банку, приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати комерційному банку відмову від використання наявних фінансових ресурсів для вкладення в інші альтернативні інструменти на фінансовому ринку, винагородити його за ризик і відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому інвестиційному періоді. Банківські інвестиції опосередковують процес використання тимчасово вільних грошових капіталів у вигляді фінансування (кредитування) капіталовкладень або іншої форми вкладень у реальні активи інвестиційних товарів безпосередньо для обслуговування процесу відтворення. Вони характеризуються пропозицією грошових фондів з боку банківської системи, яка є продавцем, і попитом на ці фонди з боку потенційних учасників інвестиційної діяльності покупців банківських інвестицій. Тобто в умовах ринкового господарювання банки складають основу фінансової системи країни, будучи основним каналом передачі грошових коштів від тих, хто їх зберігає, до тих, хто їх інвестує. Потреба залучення коштів в економіку створює об'єктивні передумови для активного залучення банківських інвестицій на тривалий термін.

За визначенням С.Н. Кужева, інвестиційна банківська діяльність – «це діяльність банку, метою якої є отримання прибутку та інших вигод шляхом проведення інвестиційних банківських операцій, а також надання інвестиційних та інших банківських послуг клієнтам, конкретним вітленням яких є створення та реалізація інвестиційного банківського продукту різної складності і наповнення» [9].

Найбільш поширеним серед вчених-економістів є поділ процесу здійснення банківської інвестиційної діяльності на три основні етапи.

Перший етап – це ухвалення рішення щодо інвестування, визначення цілей та напрямків інвестування, вибір об'єкта інвестування.

Другий етап – це безпосереднє здійснення процесу інвестування, укладання договорів для виконання робіт або надання послуг; ліцензійні або інші цивільно-правові угоди. Завершенням цього етапу є створення об'єкта інвестиційної діяльності.

Третій етап – це експлуатація створеного об'єкта інвестиційної діяльності. На цій стадії організовується процес вироб-

ництва товарів, виконання робіт, надання послуг, створюється система збуту виробленого товару [9].

Банківська інвестиційна діяльність – це діяльність, у процесі якої банк виступає інвестором, оскільки вкладає власні ресурси на строк у створення, придбання реальних або купівлю фінансових активів для отримання доходів, прямих чи непрямих. Слід зазначити, що банківська інвестиційна діяльність банку може розглядатися і з точки зору фінансового посередника. Таким чином, банки допомагають задовольнити потребу господарюючих клієнтів в інвестиціях, попит на які виникає в грошово-кредитній формі.

На наш погляд, інвестиційна банківська діяльність – це більш вузьке поняття, ніж інвестиційне посередництво. Банківське інвестиційне посередництво – це взаємодія з господарюючими суб'єктами, у формах, що визначають роль банків як комісіонерів.

Ми вважаємо, що основною відмінністю банківської інвестиційної діяльності від банківського інвестиційного посередництва є те, що в першому випадку інвестиційний характер діяльності банків визначається їхньою ініціативою. Водночас при наданні брокерських послуг банк не керується мотивами, що безпосередньо пов'язані з інвестиційним ринком, але завдяки цим послугам господарюючі суб'єкти можуть здійснювати інвестиційні операції з цінними паперами. Тут банк виконує загальні організаційні функції фінансових посередників. Визначення основних напрямків банківської інвестиційної діяльності тісно пов'язане з проблемами пошуку альтернативних варіантів інвестиційних рішень, розробки оптимальної, з точки зору прибутковості, ліквідності та рівня ризику макета інвестиційного розвитку.

Пропонуємо розглядати цілі, які прагне досягти банк, купуючи ті чи інші види цінних паперів:

- безпека інвестиційних вкладень;
- прибутковість інвестиційних вкладень;
- можливість росту інвестиційних вкладень;
- ліквідність інвестиційних вкладень.

На думку Л.Л. Ігоніної [10], найбільш поширеними напрямками здійснення банківської інвестиційної діяльності є:

- первинне розміщення цінних паперів господарюючих суб'єктів (андеррайтинг);
- операції з цінними паперами на вторинному ринку (депозитарні, консультативні послуги);
- довірче управління портфелями цінних паперів господарюючих суб'єктів;
- угоди щодо злиття і придбання;
- довгострокове кредитування інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів.

Серйозною перевагою банківського інвестування, на нашу думку, є те, що комерційні банки надають гарантії за термінами і розмірам виплачуваних сум від інвестицій на відміну від пайових інвестиційних фондів. У пайових інвестиційних фондах не обумовлюється заздалегідь обсяг коштів, через це діяльність інвестора стає більш ризикованою. До того ж напрямки банківської інвестиційної діяльності, на наш погляд, досить різноманітні і привабливі. Діяльність в інвестиційному фонді зводиться лише до залучення грошових коштів та майна інвестора і його розміщення. На підставі обраних напрямків здійснення інвестиційної діяльності розробляється інвестиційна політика банків. Інвестиційна політика комерційних банків передбачає визначення цілей інвестиційної діяльності, вибір найбільш дієвих способів їх досягнення. Слід виділити організаційну скла-

дову інвестиційної політики. Це комплекс заходів з організації та управління інвестиційною діяльністю банку, спрямованих на забезпечення прийнятних обсягів інвестування, оптимальної структури інвестиційних активів, зростання їх прибутковості при допустимому рівні ризику.

Аналіз праць вітчизняних учених дає підстави стверджувати, що на розробку інвестиційної політики банку впливають і внутрішні, і зовнішні умови. До внутрішніх умов можна віднести: обсяг і структуру ресурсів банку; стадії життєвого циклу банку; місію, цілі та завдання розвитку банку; дохідність активів банку; обсяг витрат на формування та управління інвестиційним портфелем; ефективність системи інвестиційної безпеки банку [11, с. 235]. Ресурсна база вітчизняних банків є недостатньо стабільною та досить ризиковою.

До зовнішніх умов формування інвестиційної політики банку належать: макроекономічні індикатори розвитку країни; стан інвестиційного клімату в країні або регіоні та кон'юнктури інвестиційного ринку; ефективність державного податкового регулювання банківської інвестиційної діяльності [11, с. 256]. Задача вибору фінансової стратегії комерційного банку належить до класу задач багатокритеріальної оптимізації, локальні критерії якої є суперечливими між собою. Задачу оптимізації фінансової стратегії комерційного банку слід зводити до задачі однокритеріальної оптимізації шляхом переведення локальних критеріїв в обмеження.

Таблиця 1

Структура кредитно-інвестиційного портфеля UniCredit Bank за 2011–2014 рр., млн. грн. [13]

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Кредитно-інвестиційний портфель, всього	27 088.98	21 619.09	25 682.49	29 827.61
У т. ч. комерційні кредити	32 187.97	27 139.62	30 007.62	37 269.82
У т. ч. цінні папери	2 966.71	2 833.15	3 539.97	4 764.42

Як свідчать дані таблиці 1, за останні чотири роки в структурі кредитно-інвестиційного портфеля UniCredit Bank відбулись структурні зрушення, оскільки інвестиції в цінні папери у 2014 р. порівняно з 2011 р. зросли майже в 1,5 рази.

Таблиця 2

Структура інвестицій UniCredit Bank за 2013–2014 рр., тис. грн. [13]

	2012	2013	2014
Цінні папери в портфелі банку на продаж	2156036	2442158	1613844
Інвестиції в дочірні компанії	7162	9819	7031
Інвестиційна нерухомість	1491794	1540208	1434222

За даними таблиці 2, за останні три роки простежується зниження обсягів вкладень UniCredit Bank за всіма видами інвестицій.

Серед проблем у здійсненні банківської інвестиційної діяльності в першу чергу слід зазначити, що спеціалісти фінансової служби UniCredit Bank, які займаються аналізом економічної ситуації та фінансового ринку, не завжди можуть провести ефективний аналіз і оцінку ефективності інвестицій-

них вкладень. Проведення неякісного аналізу недосвідченими фахівцями є однією з проблем здійснення інвестиційної діяльності UniCredit Bank і може призвести до зниження прибутковості та ліквідності діяльності комерційного банку взагалі.

Також слід зазначити, що однією з важливих проблем здійснення банківської інвестиційної діяльності є те, що UniCredit Bank здійснює інвестування у великі інвестиційні проекти, не приділяючи достатньої уваги малим або мікропроектам, які також можуть мати високу прибутковість від вкладень. Однак через відсутність інвестицій ці проекти закриваються. Розвитку інвестиційної діяльності UniCredit Bank перешкоджає також відсутність відповідної законодавчої бази, що регулює відносини учасників інвестиційного процесу.

І ще однією проблемою, що виникає в процесі здійснення ефективної банківської інвестиційної діяльності, є несприятливий інвестиційний клімат в Україні, а також стан вітчизняної економіки (посилення нормативів Національного банку; нестабільна ставка рефінансування (облікова ставка Національного банку); підвищений ризик вкладень в інвестиційні проекти та ін.).

Для усунення проблем у здійсненні банківської інвестиційної діяльності ми пропонуємо комплекс заходів щодо їх вирішення:

1. Налагодити співпрацю між банками більш високого рівня, в межах якого на основі взаємної довіри створювалися б консорціуми, і через них здійснювалося інвестиційне кредитування великих проектів. Разом з цим необхідно проводити ретельний аналіз ефективності вкладення в малі та мікропроекти, здійснювати інвестиційне кредитування подібних проектів.

2. Необхідно зазначити доцільність законодавчого визначення та закріплення механізму стимулювання і здійснення інвестицій у вітчизняну економіку, зокрема, визначення видів інвестицій і сфер їх правового регулювання, порядку державного регулювання банківської інвестиційної діяльності.

3. Створення пільгових умов для залучення інвестицій (у сфері сплати податків, створення державних інвестиційних програм). Тільки при стабільності економіки може підвищитися активність інвесторів і привабливість банківської інвестиційної діяльності. Викладені пропозиції, на наш погляд, можуть підвищити інвестиційну активність комерційних банків, а також поліпшити конкурентоспроможність банків, їх ліквідність і фінансову стійкість.

Висновки. Отже, низка внутрішніх та зовнішніх чинників – від низького рівня капіталізації до несприятливого інвестиційного клімату – стримує сьогодні інвестиційну діяльність UniCredit Bank. Інвестиційна політика банків як фінансовий інструмент впливу на інвестиційну діяльність банків в Україні має ще дуже коротку історію розвитку. З огляду на це важливим є узагальнення, вивчення та адаптація зарубіжного досвіду розробки і реалізації банківської інвестиційної політики. Розробка та удосконалення вітчизняної практики формування стратегії і тактики інвестиційної діяльності банків має стати напрямом подальших досліджень у цій сфері. Для успішного функціонування та розвитку комерційного банку, його спроможності виживати під час фінансових криз та пристосовуватися до кон'юнктурних змін є необхідно формувати та реалізовувати інвестиційну стратегію на підставі моделювання.

Література:

1. Вовчак О.Д. Інвестування: [навч. посіб.] / О.Д. Вовчак. – Львів: Новий Світ. – 2000, 2007. – 544 с.
2. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності / М.П. Денисенко. – К.: Алерта, 2001. – 338 с.

3. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Академія, 2000. – 864 с.
4. Матюшенко І.Ю. Інвестування: [навч. посіб.] / І.Ю. Матюшенко. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – 396 с.
5. Приказюк Н.В. Інвестиційна діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів: автореф. дис. ... к. е. н.: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Н.В. Приказюк. – Київ, 2007. – 18 с.
6. Дмитрієва І.Н. Сутність інвестиційної діяльності комерційного банку / В.Н. Дмитрієва // Молодий вчений. – 2012. – № 8. – С. 94–96.
7. Череп А.В. Банківські операції: [навч. посіб.] / А.В. Череп, О.Ф. Андросова. – К.: Кондор, 2008. – 410 с.
8. Реверчук С.К. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю: [монографія] / С.К. Реверчук, Л.Г. Кльоба, М.Б. Паласевич. – Львів: Тріада плюс, 2007. – 351 с.
9. Болдова А.А., Романова Г.І. Інвестиційна діяльність банків України / А.А. Болдова, Г.І. Романова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 6–13.
10. Ясинська Н.А., Кортельова А.В. Інвестиційна активність вітчизняних банків та перспективи її підвищення / Н.А. Ясинська, А.В. Кортельова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18792/1/71-343-346.pdf>.
11. Васильєва Т.А. Банковское инвестирование на рынке инноваций: [монографія] / Т.А. Васильєва. – Сумы: СумГУ, 2007. – 513 с.
12. Луців Б.Л. Інвестиційна політика банків: [навч. посіб.] / Б.Л. Луців, А.О. Тимків. – Тернопіль: Тернограф, 2011. – 317 с.
13. Фінансові результати ПАТ «Укрсоцбанк UniCredit BankТМ Електронний ресурс». – Режим доступу: <http://organizations.finance.ua/ua/info/finres/-/7o1y1pmiow8iy1sma93/2015/1>.

Кущик А.П., Галемина Т.Н. Проблемы активизации банковской инвестиционной деятельности в Украине

Аннотация. В статье автором проведен анализ существующих определений категорий «инвестиции» и

«инвестиционная политика» и приведено обобщенное определение инвестиционной политики. Охарактеризованы три основных этапа процесса осуществления банковской инвестиционной деятельности. Определены основные различия банковской инвестиционной деятельности от банковского инвестиционного посредничества. Проведенный анализ инвестиционной деятельности UniCredit Bank на рынке ценных бумаг за 2012–2014 гг. показал несовершенство кредитно-инвестиционного портфеля банка и проблемы обоснованного выбора объектов инвестирования. Предложен ряд мер по устранению проблем в банковской инвестиционной деятельности UniCredit Bank.

Ключевые слова: инвестиции, банк, инвестиционная политика, инвестиционное посредничество, инвестиционный портфель.

Kushchik A.P., Galemina T.M. Investment banking activation problems in Ukraine

Summary. In the article the author analyzes the existing definitions of the categories «investment» and «investment policy» and summarizes the determination of investment policy. Characterized three main stages of the implementation of investment banking. The main differences from bank investment bank investment intermediaries. The analysis of investment activity of «UniCredit Bank» in the securities market for 2012 – 2014 years witnessed the imperfections in the formation of the portfolio in key areas of investment banking and problems of informed choice of investment objects. A number of measures to address the problems in the banking and investment banking «UniCredit Bank».

Keywords: investment bank, investment policy, investment brokerage, investment portfolio.